

## Птици на Кюстендилска община

### Бял щъркел (*Ciconia ciconia*)

Една от едрите наши птици - ДТ до 110 см, РК до 218 см. Черно-бяла птица с дълъг врат и крака. Често го наричат леляк, аджия, щъркол, щърк, жабар или паплек. Има червен клон, а при младите е с по-тъмен край. Обича да гнезди в близост или в населените места, като разполага гнездото по комини, покриви, стълбове или единични, стари дървета. Все по-често местни хора или енергодружествата правят изкуствени платформи за гнезда, за да го предпазят от токови удари или просто да го атрактират, привлекат да гнезди поради факта, че носи късмет. Прелетен, като зимува в южна Африка.

Ловува в открити пространства, ливади, заблатени, мочурливи места, както и в близост до водни басейни – реки и езера. Всеяден. Храни се с жаби, змии, насекоми, гризачи, дори малки пиленца.

Има го в почти всички населени места в община Кюстендил.

Природозащитен статус: ЗБР-II и III, ДП-I, БонК-II, БеК-II, Европейски защитен вид – SPEC 2.

### Черен щъркел (*Ciconia nigra*)

Това е друг представител на едрите ни птици - ДТ до 105 см, РК до 205 см. Малко по-дребен от белия си събрат. Известен в някой краища като цигански щърк или каралейляк. Главата, гърдите и гърба са черни, с метален зеленикав до виолетов отблясък. Възрастните са с червени крака и клон, а младите със сиво-зелени. Обича да гнезди на скали или високо в короната на дърветата. За разлика от белия щъркел той предпочита гнездото да е далеч от хората. Прелетен, като зимува в тропическа Африка.

Ловува основно риба и по-рядко земноводни, влечуги и насекоми. Може да се види как ловува риба по някои от реките в общината.

Природозащитен статус: ЗБР-II и III, ДП-I, БонК-II, БеК-II, СИТЕS-II, Европейски защитен вид – SPEC 2.

### Сива чапла (*Ardea cinerea*)

Сравнително едра птица - ДТ до 102 см, РК до 175 см. Често я наричат рибар, гьолска баба или гушавец. Голяма сива птица с дълъг врат и крака. Клонът е масивен, жълтеникав до оранжев през гнездовия период. Краката са сиво-жълтеникави. Възрастните са с бели бузи и чело, с тънка черна ивица подобно на препаска зад очите, младите са без препаска и сиво чело. Полетът е тежък и бавен с увиснали криле. Често можем да я чуем, особено привечер да се обажда подобно на врановите птици – „ка-аарк. Гнезди колониално със събратя или други чаплови птици. Храни се основно с риба и по-рядко със земноводни или влечуги. През зимата си похапва и гризачи. Сивата чапла е постоянен вид, но понякога се наблюдават хранителни миграции.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-III.

### Глухар (*Tetrao urogallus*)

Едра птица, мъжката ДТ до 90см, до три пъти по голяма от женската. В много райони, където се среща е познат като див петел или глушец. ДТ до 63 см, с шумен

праволинеен полет. Мъжката – тъмна, с метални отблясъци, дълги шия и опашка, сламено-жълт клон и червени вежди. Женската – кафеникава с тъмни препаски.

Постоянен вид, предпочита да гнезди в старите иглолистни гори, но с богат подлес и малки ливади. Гнезди на земята. Впечатляващо токуване, като песента трае до 7-8 секунди и наподобява „ко-крък-крор“ съчетана е с „танц“ и се чува на около 300 метра. Храни се със семена и плодчета, а през зимата със свежи борови иглички.

Природозащитен статус: ЗБР-II, IV, VI, ДП-I, II/2, III/2, ЧК-EN, Бек-III.

### **Лещарка (*Tetrastes bonasia*)**

Позната още и с някои от народните имена, като ресарка, тетърка, габърва кокошка, горска яребица или гиргенка. Относително дребна, но набита птица ДТ до 39 см. Отгоре е сивкава с белезникави крила, а отдолу белезникави с множество кафеникави и ръждиви петънца. Мъжката е с ясно изразена качулка и черно гърло с бял кант. Женската е с кафеникаво гърло с бели петна и недобре изразена качулка. Полетът е тежък, праволинеен и шумен. Песента при мъжките е нежна, наподобява тази на кралчето, но с постепенно намаляваща височина.

Постоянен вид, който гнезди в смесените гори на Осогово с богат подлес. Храни се на земята, но си почива високо в короната на дърветата. Трудно забележим вид. Храни се основно със семена.

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ДП-I, II/2, ЧК-EN, Бек-III.

### **Обикновен мишелов (*Buteo buteo*)**

Мишеловът или още мишколовът е средно едра, набита граблива птица с къса опашка и V-образен профил при реене. Оперение вариращо от много светло до много тъмно, но обикновено отгоре са тъмнокафяви, отдолу белезникави с тъмни петна, фино напречно раирани и тъмен кант на опашката при възрастните. ДТ до 56 см и РК до 130 см. Можем да го видим в почти цялата Кюстендилска община, като по-лесно е през зимата, когато седи на някой стълб или връх на дърво, от където наблюдава околността за потенциална плячка – основно гризачи.

Горски обитател, гнезди на дървета и се храни с гризачи, птици, земноводни, влечуги, безгръбначни и мърша. През зимата мигрира или скита, като предпочита по-открити пространства, където ловува. Има от 2 до 5 малки.

Природозащитен статус: ЗБР-III, Бек-II, CITES-II, Bonn-II.

### **Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*)**

Белоопашият мишелов е малко по-едър от обикновения, с по-дълги крила и по-дълбоко V-образен профил при реене. Има не напетнена ръждива опашка, а главата и гърдите са светли с потъмняващ корем към опашката. Маховите пера са светли и с тъмен до черен ръб. ДТ до 58 см и РК до 155 см. Можем да го видим в много части от Кюстендилска община, но основно се придържа в районите на гнездене - сухи, карстови места особено в Земенско.

Гнезди на скали и по-рядко на дървета. Храни с гризачи (особено лалугери), земноводни, влечуги, безгръбначни, понякога и с мърша. Постоянен вид, но често скита през зимата по откритите пространства, където по-лесно би намерил храна.

Природозащитен статус: ЗБР-II и III, ЧК-NT, Бек-II, CITES-II, Bonn-II, SPEC-3.

### **Скален орел (*Aquila chrysaetos*)**

Наричан още кузгун или зайчар, той е едър, дългокрил орел с дълга опашка и характерен S-образен заден ръб на крилата. ДТ до 93 см и РК до 225 см. Има типичен V-образен силует при реене и планиране. Основно с тъмнокафяво оперение, съчетано с жълтеникави до ръждиви вариации. Младите с бяла основа на опашката и черен кант, както и ясно изразени бели петна в средата на крилото (първостепенни и външни второстепенни пера – с бяла основа). Теме и врат вариращи от жълтеникаво до ръждивокафяво при всички възрасти.

Постоянен вид. Храни се основно с бозайници, едри кокошеви птици, влечуги, дори с мърша. Гнездото е голямо, на скален корниз. Обикновено с едно малко.

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ДП-I, ЧК-VU, БеК-II, CITES-II, Bonn-II.

### **Малък ястреб (*Accipiter nisus*)**

Дребна хищна птица с къси, широки крила и дълга опашка. Наричат го още ястреб врабчар, пилищар или птичка. Опашката с 4-5 тъмни ивици. Типичен леко вълнообразен полет – няколко маха и следва планиране. Има жълт ирис. Женските поедри – ДТ до 41 см, РК до 80 см, основно сивкави отгоре, отдолу раирани напречно. Мъжките - ДТ до 34 см, РК до 65 см, отгоре тъмносиви до синкави, отдолу ръждиви от бузите до корема, напречно раирани.

Типична горска птица. Ловува основно от засада – дребни птици. Гнездото е високо в короната на дървото. През зимата мигрира или скита.

Природозащитен статус: ЗБР-III, ДП-I, ЧК-EN, БеК-II, CITES-II, Bonn-II.

### **Гривяк (*Columba palumbus*)**

Гривякът е познат с много местни и народни имена – гривеч, гривица, сив гълъб, татъл, тахталия, тафта, тахтакуш или голдун. Мъжката и женската си приличат, като са едри сиви птици (ДТ до 43 см и РК до 77 см), с характерно бяло петно от страни на шията и широка бяла ивица в средата на крилото. Младите са без петно на шията. Брачният полет е къс, отвесен нагоре с няколко пляскания на крилата и последващо спускане с разперена опашка. Песента е силно, но „кухо“ гукане с определен ритъм и повтораемост.

У нас е постоянна птица, но образува големи ята през зимата често с много птици, идващи от северна Европа. Гнездото е рехаво, от пръчици, разположено близо до ствола. Храни се със семена.

Природозащитен статус: ЗБР-IV, VI, ДП-II/1, III/1.

### **Обикновена кукувица (*Cuculus canorus*)**

Средно едра птица, с дълга опашка и остри крила. Често срещана и добре различима тя е назовавана с имена като кукайца, куку, кукована, кукувейко, кукуджук или дива страчка. Каца тежко и отпуска крила, опашката държи нагоре вирната. ДТ 36 см, РК до 60 см. Основен цвят – сивосиньо, отдолу раирана, като мъжката е със сиви гърди ясно разграничени от корема. Женската има и раирани гърди, като се среща и ръждива форма. Младите приличат на женската, но с бяло петно на тила и линии отгоре. Песента е повтарящо се двусрично „ку-куу“.

Прелетен вид. У нас паразитира основно по пойни птици. Снася едно яйце, приличащо много на това на гостоприемника. Зимува в Африка. Среща се в

иглолистните и широколистни гори на цялата кюстендилска община. Насекомояден вид.

Природозащитен статус: ЗБР-III, Бек-III.

### **Пернатонога кукумявка (*Aegolius funereus*)**

Пернатоногата кукумявка или още наричана пернатокрака или планинска кукумявка е средна по големина сова - ДТ до 27 см, РК до 62 см. Ирисът е жълт. Възрастните отгоре са кафяви с белезникави петънца, отдолу са белезникави с размити кафеникави петна и бяло лице. Младите са кафяви. Песента е разнообразна, но често обаждане е рязкото „чуяк“ или подобно на папуняк – „ууп-ууп-ууп“, но чуващо се на 2-3 км.

Предпочита да обитава гъстите, смърчови гори с малки полянки, като се храни основно с гризачи. Нощен вид. Гнезди в хралупи, често използва стари гнезда на черен кълвач.

Природозащитен статус: ЗБР-II,III, ДП-I, ЧК-VU, Бек-II, СИТЕS-II.

### **Чухал (*Otus scops*)**

Сравнително дребна по големина сова - ДТ до 21 см, РК до 54 см. Ирисът е жълт. Често го наричат малка ушата сова, чуфъл, тухал, тухкул или кюхало. Възрастните са кафяви или сивкави със светли „тиранти“. Тялото е покрито с множество ивици, съчетани в сложен рисунък с множество точки и петънца. Младите са по-светли и с по-ярки и контрастиращи надлъжни петна. Песента е еднообразна, нещо като „кюуух“ или „чуух“, като се повтаря на няколко секунди. Има интересна легенда за двама млади, които се обичали. Зла вещица им завиждала и решила да ги превърне в птици. Девојката превърнала в кукувица, а момъка в чухал. Те се чували, но не могли да се видят. Все още можем да видим кукувицата да търси и вика своя любим с песента си – „куку-куку“, докато през нощта той и отговаря с тъга – „чуух“, „чуух“.

Предпочита да обитава широколистни или смесени гори, но често гнезди и в паркове и градини на населени места, като се храни основно с насекоми. Нощен вид. Гнезди в хралупи, често използва и отвори на сгради или подпокривното пространство. Прелетна птица е и зимува в Африка. У нас се среща основно до около 1000-1200 метра надморска височина. Има го в почти всички населени места в община Кюстендил.

Природозащитен статус: ЗБР-III, ДП-I, Бек-II, СИТЕS-II, Европейски защитен вид – SPEC 2.

### **Госка улулица (*Strix aluco*)**

Средна по големина сова - ДТ до 43 см, РК до 96 см. Някои от по-известните народни имена са – улелейка, уловица, юговица, хуховица и улелейка. Ирисът е черен. Главата е закръглена, а крилата са заоблени. Има сивкаво-кафяво или ръждиво-кафяво оперение. Има характерен лицев диск и черен клин над човката, както и допълнителни белезникави „вежди“. На плещите си има характерни бели петна образувачи надлъжни линии. Много гласовита с най-често обаждане – „кюуик“ или „хухухухууууу-у-у-у“.

Обитава голямо разнообразие от гори, паркове с наличие на хралупи, като често е съсед на човека и си почива през деня на някои сгради, но добре защитена и трудно забележима. Типичен нощен вид, хранещ се основно с гризачи и по-малко с насекоми, като ловува от засада. Агресивна птица, защитаваща малките и гнездото при опасност.

Природозащитен статус: ЗБР-III, Бек-II, СИТЕS-II.

### **Бухал (*Bubobubo*)**

Най-едрата по големина сова - ДТ до 73 см, РК до 170 см. Известна е с много имена – бухел, пукъл, буяк, бухо и бубулео. Ирисът е оранжев. Охристо–кафява птица с характерно напетняване, масивна глава, дълги „уши“ и големи силни крака. Обаждането е много характерното „бухууууу“ или „уу-хууу-у-у“, което се чува на километри разстояние. Женската се обажда на нещо подобно на дрезгавото „кхаев“. При опасност се обажда подобно на лай – „куа“, като понякога се повтаря няколко пъти.

Обитава стръмни скалисти отвеси в близост до реки и отворени пространства, където ловува. Менюто е съставено от голямо разнообразие птици, бозайници (дори малки лисичета), земноводни, влечуги, като една от любимите му плячки е таралежа. За разлика от някои други представители на нощните грабливи птици не напада, ако гнездото или малките са заплашени, отлита или често се прави на ранен, за да отвлече вниманието.

Природозащитен статус: ЗБР-Пи III, ЧК - уязвим, Бек-II, СИТЕS-II, Европейски защитен вид – SPEC 3.

### **Синявица (*Coracias garrulus*)**

Синявицата е известна още като синя гарга, синегутка, смърдовранка, пездрованка. Голяма е колкото чавка, но е по-набита, светлосиня до зеленикава и с кафяво-ръждив гръб. ДТ до 32 см, РК до 57 см. Има интересен бавен полет, но често прави интересни завой и „чупки“, особено през гнездовия сезон – начин да покаже територията си на други себеподобни. Обаждането е подобно на „краак-ак“. При опасност често повтаря „реехр-реехр“.

Гнезди в хралупи и понякога дори в изоставени бетонни стълбове. Прелетен вид. Храни се основно с насекоми. Можем

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ДП-I, ЧК-VU, Бек-II, Бон-II, SPEC 2.

### **Черен кълвач (*Dryocopus martius*)**

Черният кълвач е известен още като въгленар, клюкавец, ковач, чукай дървец или клюкодървец. Сравнително едра черна птица, подобна на врана - ДТ до 46 см, РК до 73 см. Мъжката е с изцяло червено теме, а женската - с червеникаво петно само отзад на темето. Има белезникаво око. Младите са с кафеникав оттенък. Има широки, закръглени крила и лети почти по права линия. Обаждането е подобно на мишелов, но по-продължително – „кияу-кияу-кияу...“. Като повечето кълвачи барабани по дърветата общувайки или вместо песен.

Предпочита да гнезди в стари иглолистни или смесени гори, като прави относително големи хралупи. Има го като гнездящ на Осогово. Постоянен вид, но обича да скита извън гнездовия сезон, когато можем да го видим дори и в парка на Кюстендил. Храни се основно с ларви на насекоми, паразитиращи под кората на дърветата.

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ДП-I, ЧК-VU, Бек-II.

### **Зелен кълвач (*Picus viridis*)**

Зеленикава птица с жълтозеленкръст и червеникаво теме. Поради факта, че е един от най-често срещаните видове има и много народни или местни имена – желна, зелена желва, мравкар, кълвандръч, кълвондрик, клюфи-дърво или юговица. ДТ до 36 см и РК до 51 см. Около светлото око има черно петно, продължаващо като мустак, който при мъжките е с червен център. Младите са напетнени. Често преди да го забележим можем да чуем песента, наподобяваща серия около десетина повтарящи се „клю“ и завършваща относително рязко.

Обикновен вид, който се среща в разнообразни горски местообитания с наличие на поляни. Храни се обикновено с мравки. Като всички кълвачи е много териториален.

Природозащитен статус: ЗБР-III, Бек-II.

### **Трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*)**

Наричан с подобни имена, като повечето кълвачи срещащи се у нас, тъй като много малко хора се опитват да направят разлика между отделните видове. Пъстър кълвач с ДТ 22 см и РК 34 см. Бял, раиран гръб, като темето при мъжките е светло жълто, при женските е с бели петънца. Коремчето е бяло, но гъсто раирано. Като цяло птицата изглежда сравнително тъмна. Няма песен, но обаждането прилича на големия пъстър кълвач – „киик“ и барабани много силно, подобно на черния кълвач, но по-късо.

Много рядка и потайна птица. Среща се на Осогово и предпочита старите иглолистни гори със стари, умиращи дървета, като дупките, които прави са много характерни. Храни се с насекоми и техните ларви, като е наблюдаван да пие и сока на дърветата.

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ДП-I, ЧК-EN, Бек-II.

### **Селска лястовица (*Hirundo rustica*)**

Една от най-разпознаваните и обичани видове птици, предвестник на пролетта, позната още като ластойца или ръндуриче. ДТ до 21 см. Отгоре е черна с метален отблясък, отдолу белезникава, на челото и гърдите е тъмночервена, с характерна вилообразна опашка. Обаждането ѝ е късо, но високо повтарящо се два-три пъти „вит“, а при опасност нещо подобно на „флит-флит“. Гнездото ѝ наподобява балкон, направено е от кал и стръкчета трева, обикновено под покриви, мостове и стрехи. Храни се с насекоми, които ловува активно с отворена човка и бърз полет близо до земята или високо в небето, в зависимост от времето. Среща се във всички населени места. Мигрант.

Природозащитен статус: ЗБР-III, Бек-II, СПЕС 3.

### **Скална лястовица (*Ptyonoprogne rupestris*)**

Компактна лястовица, но е с масивно тяло и малко по-закръглени крила. ДТ до 15 см. Позната още като скалиста или каменна лястовица тя е с сиво-кафяво оперение отгоре и малко по-тъмни крила отдолу с контрастиращи тъмни подкрилия. При разтворена опашка се наблюдават така наречените „бели прозорци“ на повечето опашни пера. Обаждането ѝ е късото „пли“, „пних“ или чуруликащото „тшиир“. Гнездото ѝ е балконообразно, направено е от кал и стръкчета трева, но за разлика от селската лястовица е разположено по скали и по-рядко на сгради или каменни зидове. Храни се с насекоми, като обича да ловува пред скалните стени или много високо и

често заедно с бързолети. Среща се в района на Земен и на няколко други места с характерни скални образувания. Прелетна, но често е една от първите завръщащи се дори през февруари.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

#### **Планинска стърчиопашка (*Motacilla cinerea*)**

Позната още като сива стърчиопашка, планинска поточарка, паднипашка или пиндак. Късокрака, но дългоопашата птица - ДТ до 20 см. С типично движение на опашката нагоре-надолу. Крака – светли. Отгоре е сива с черни крила, отдолу е жълтеникава с черна гушка, бели вежди и мустаци. Мъжката е с контрастиращо черно гърло, а женската - с по-бледа гуша. Обаяването е рязко и високо „тси-тси“, а песента наподобява остро „тсиит-тсиит-тсиит-тсиит“.

Обитава високопланински потоци, като гнезди в цепнатини и отвори, дори в сгради и стени. Предпочита наличието на големи, стърчащи камъни, а по брега - дървета или храсти. През зимата слиза надолу по течението на реките. Храни се с насекоми.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

#### **Гурлю (*Cinclus cinclus*)**

Наричан още воден кос, воден скорец, гургурец, клечка, подклекар, воден дрозен и водно врабче. Кафяво-черна птица с големина на скорец, но по-набит и с бял лигавник - ДТ до 20 см. Младите са сивкави с многобройни вълнообразни линии и белезникаво гърло. Лети тежко, по права линия, с бързи отсечени махове. Често държи опашката леко вдигната. Наблюдава се характерно леко приклякане дори когато си почива. Обаяването е типично за птици, обитаващи шумни планински потоци – метално „тцик“. Песента прилича на тази на червенушката, но по-приглушена.

Обитава планински потоци – Осогово. Гнездото е от пръчици и мъх, овално, разположено в скални цепнатини или зад падаща вода. Гмурка се и плува под вода, където лови ларви и различни безгръбначни. Постоянен вид

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

#### **Сивогуша завирушка (*Prunella modularis*)**

Сивогушата или още позната като горска завирушка е птица с кафеникаво оперение и с надлъжно напетняване, тънка човка, синьо-сиви глава и гърди. ДТ 14 см. Потаен вид, но понякога се вижда да пее на върховете на храсти и дървета. Обаяването е тихо и приглушено „дихт“, докато песента е мелодична и продължителна.

На Осогово се среща над зоната на гората. Гнездото е разположено в гъст храст. Постоянен вид, но при тежка зима прави къси миграции. Храни се с насекоми.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

#### **Червеногушка (*Erithacus rubecula*)**

Вид, който е относително дребен, отгоре кафяв с белезникаво коремче, а лицето и гърдите червеникаво ръждиви. В различни краища му викат още червеногръдка, червеношийка и откуш. Младите са напетнени и без червеникав лигавник. ДТ 13 см. Подскача като врабче, с леко отпуснати крила. Обаяването е „тцик“, при уплаха - метално „тци-и-и-и“. Песента е висока с различни вариации на темпото, но доста лесна за запомняне и лесна за разпознаване.

Гнезди в горите с гъст подлес, но се среща дори в градините и парковете. Гнездото е в различни цепнатини. Постоянен вид. Храни се основно с насекоми и безгръбначни, като през зимата в менюто влизат семена и плодчета.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Домашна червеноопашка (*Phoenicurus ochruros*)**

Сивкаво-черна птица с ръждиво-червена опашка, като женските са сивкави и по-пастелни. Позната е още с различни имена – агипа, цонито, планинска черноперка или саждена червеноопашка. ДТ до 14 см. Мъжките са с бяло петно на крилото. Тялото е изправено и напрегнато. Наблюдава се постоянно тръскане на опашката. Обаждането е свистящо „свищт“, а песента напомня на търкалящи се камъчета по склон.

Гнезди в скални цепнатини или ниши. Можем да я видим от най-ниската част на планината до алпийската зона и често в почти всички населени места в община Кюстендил. Често гнезди в стените или покривите на хижите. Храни се с насекоми.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Ръждивогушо ливадарче (*Saxicola rubetra*)**

Късоопашката птичка, когато е кацнала стой изправена. Позната е още, като цънцарешка или цънцарешко. ДТ до 14 см. Отгоре е ръждива, напетнена. Има тъмни крила, а опашката е с черен кант и бяла основа. Гърлото и гърдите са оранжеви. Има ясно видима надочна линия, която е много контрастно бяла при мъжките. Обаждането е много разпознаваемо - „ю-чтек, ю-тчек-тчек“. Песента също е много отчетлива и разнообразна, като има и отделни имитации на други планински видове.

Прелетен вид. Насекомояден. При неблагоприятни условия по време на гнездовия период има нулева година - не гнезди. Обитава високопланински влажни ливади на Осогово, но над нивото на гората.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Белогуш дрозд (*Turdus torquatus*)**

Птица с големина на кос, а и доста прилича на него, за това го наричат още белогуш или алпийски кос.- ДТ 25 см. Има ясно видима бяла огърлица, която при женските е белезникава. Коремът е с люспоподобно напетняване. Клюнът е жълт, но с черен връх и горен ръб. Обаждането е твърдо „тчюк“. Песента е мелодична, но с тъжна.

Високопланински вид, обитаващ горите и зоната над гората на Осогово. Мигрира или слиза в предпланините. Храни се с насекоми, семена, плодчета и червейчета.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Пъстър скален дрозд (*Monticola saxatilis*)**

Мъжката птица е ярко оцветена – главата, шията, гушата и гърба са синьо-сиви, а опашката, коремът и гърдите са ръждивочервени. Всичко е съчетано с ясно видимо бяло петно в основата на гърба и тъмни крила. Младите и женските са кафеникави, с напетняване и вълнообразни линии, като имат сравнително къса опашка. Обаждането е рязкото „тчик-тчик“. Песента е мелодична с намаляваща височина и обикновено се изпълнява с интересен полет, завършващ с планиране. ДТ 19 см.



Типична птица за скалите, като обича сухи места с отвеси. Прелетен вид. Среща се на Земен и Осогово. Храни се с насекоми, безгръбначни, дребни влечуги и семена. Гнезди в скални цепнатини.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Жълтоглаво кралче (*Regulus regulus*)**

Познат още, като златоглаво царче е една от най-дребните птици у нас - ДТ 9 см. Има къса шия и едра глава с компактно телосложение. Оперението отгоре е маслинено-зелено, а отдолу е белезникаво-кремаво. Имат ярко черно око, жълта теменна ивица (при мъжките с оранжев оттенък), оградена с черни линии, както и фина черна човка. Младите са със сивкава глава. Обаждането е високо и тънко „тци-тци-тци“. Песента е звънлива и повтаряща се ритмично.

Гнезди в иглолистния пояс на Осогово, като при тежка зима слиза от планината, като често образува малки ята с други пойни птици. Насекомояден вид. Постоянно се движи, често „зависва“ във въздуха.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II, Bonn-II.

### **Сокерица (*Nucifraga caryocatactes*)**

Птица с тъмно-кафява окраска и с многобройни бели петънца. В някои райони е позната, като лешничарка, черна усойка, пъстра ореховка, орешарка и лешничар. Голяма е колкото сойка - ДТ около 14 см и РК 53 см. Крилата и опашката са черни и не са напетнени. Има бял връх на опашката и бяла клоака. Лети в права линия. Тиха птица с характерно носово, но дрезгаво обаждане – „кpppe-кpppee“.

Постоянен вид. Гнездото е високо в короната на дървото. Обитава иглолистни гори във високата част на планината Осогово, като може да стигне до смесени такива, стига да има достатъчно храна. Храни се основно със семена, плодове, но през лятото – с насекоми и безгръбначни, дори малки гущерчета. Прави си зимнина, която може да открие по-късно дори под дебел сняг.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.

### **Жълтоклюна гарга (*Pyrhocorax graculus*)**

Жълтоклюната гарга е известна още под името хайдушка гарга или хайдушка чавка. Често я бъркат с един обикновен вид – чавката и затова ги наричат с името галица. Птица с изцяло черно оперение и метален синкаво-зелен отблясък. Има къса ярко жълта човка и червени къси крака. ДТ 38 и РК до 74 см. Младите са по-матови. Обаждането е характерно „тчуф“. Песента е мелодично-флейтова с електрическо звучене – „тциrrrr“.

Високопланински постоянен вид – над 1500 метра надморска височина. Гнезди в пещери, малки дупки, основно на колонии. Често посещава и хижите в търсене на храна. Основно е насекомояден, но през зимата почти всеяден.

Природозащитен статус: ЗБР-II, III, ЧК-VU, БеК-II.

### **Гарван (*Corvus corax*)**

Най-едрия представител на пойните птици у нас. Изцяло черно оперение с метален отблясък (синкав или зеленикав). Има масивен клюн и клиновидна опашка.

Полетът е много характерен, бавен и уверен. Известен още като гарван гробар, мършар, гробник, къркавец, или крокон. ДТ до 67 см и РК до 130 см. Обаяването е силно и рязко – „корр“ или нещо подобно на „крок“.

Постоянен вид, който прави двойка за цял живот. Територията му покрива голям район. Въпреки, че не е много социален, както другите вранови птици често може да се види как се организира на малки ята за да отнеме плячката на по-едри птици като орли и лешояди.

Гнезди в старите иглолистни гори на Осогово или скалните корнизи на Земенския пролом. Гнездото е изградено от пръчки. Всеяден, но често се храни и с мърша.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-III.

### **Червенушка (*Pyrrhula pyrrhula*)**

Позната още с името зимка, званка или пъпкаряче тя е едра, компактна птица с къса, набита човка и дебел врат. ДТ 16 см. Има сив гръб, черно лице и теме. Опащата е черна, кръстът е бял. Мъжките са ярко розово-червени отдолу, а женските са сиво-белезникави. Младите приличат на женските, но са със сивкава глава. Обаяването е меланхолично, но звънко „пию“. Песента е странно накъсана със звуци от флейта, като че се чува неуверено обаяване. Песента е такава, че дори да сте близо, звучи далечно.

Гнезди в иглолистния пояс на планините. Постоянен вид, но през зимата увеличава числеността си, като се събира с индивиди от Северна Европа. Храни се със семена и пъпки. През лятото лови и насекоми.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-III.

### **Обикновена кръсточовка (*Loxia curvirostra*)**

Често е наричана елова кръсточовка, кривоклюн, кривочовка, кривоноска, бутач (може би идва от начина, по който умело разтваря шишарката, за да вземе семките) или семенарка. Мъжките са червеникаво-кафяви, а женските са сиво-зелени. Имат тъмни крила. ДТ до 17 см. Младите са сивкави, но много и надлъжно напетнени. Обаяването е метално и силно „клип“. Често прелитайки на малки ята се обаяват с често повтарящо се „кип-кип-кип“. Песента е звънка, висока и обикновено от върха на някое иглолистно дърво.

Има интересна легенда за кръсточовките, в която се разказва за Исус Христос прикован на кръста. Единствено тази птица се опитала да извади гвоздеите и да Го освободи. До тогава тя била с прав клюн, но след това клюнът се изкривил, а гърдите и се изцапали с кръв. Ето за това Бог ги благословил да са вечни. През периоди, когато има много шишарки в иглолистните гори кръсточовките се размножават и през зимата, а поради многото съдържание на смоли в семената на шишарките след смъртта си птиците остават като балсамирани.

Гнезди в иглолистните гори на Осогово. Гнездото е разположено високо в короната на дървото. През зимата може да слезе доста ниско дори в пояса на широколистните гори.

Природозащитен статус: ЗБР-III, БеК-II.



Тази публикация е направена с подкрепата на Европейския съюз, чрез Програма Интеррег – ИПП за трансгранично сътрудничество България – БЮР Македония, CCI No 2014TC16I5CB006. Съдържанието на публикацията е отговорност единствено на Община Кюстендил и по никакъв начин не трябва да се възприема като израз на становището на Европейския съюз или на Управляващия орган на Програмата.